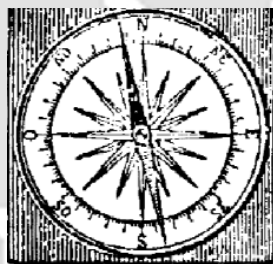

SŁUŻBA ZASTĘPCZA I INNE UPRAWNIENIA POBOROWYCH

Stan prawny na dzień 1 czerwca 2007 r.

WYDANIE II

**Poznaj
Swoje
Prawa**

WYDANIE I REDAKCJA:

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5

00-031 Warszawa

tel. (0-22) 828 91 28

fax (0-22) 828 91 29

e-mail: klon@klon.org.pl

<http://www.klon.org.pl>

<http://www.ngo.pl>

© Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2007

Wykorzystywanie fragmentów lub całości tekstów broszur z serii „Poznaj Swoje Prawa” wyłącznie za zgodą wydawcy.

FINANSOWANIE:

Unia Europejska w ramach Programu Środki Przejściowe 2004

Niniejszy dokument został opublikowany dzięki pomocy finansowej Unii Europejskiej. Za treść tego dokumentu odpowiada Stowarzyszenie Klon/Jawor, poglądy w nim wyrażone nie odzwierciedlają w żadnym razie oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.

Opracowanie tekstu: Jacek Białas
tel. 0-606 185 575
e-mail: porady.wojsko@gmail.com

SŁUŻBA ZASTĘPCZA I INNE UPRAWNIENIA POBOROWYCH

Stan prawny na dzień 1 czerwca 2007 r.,
wydanie II

Spis treści

Wstęp	2
Zwolnienia i odroczenia obowiązku odbycia służby wojskowej	2
Poborowi wyjeżdżający za granicę.....	4
Co to jest wojskowy obowiązek meldunkowy.....	5
Przeniesienie do rezerwy bez odbycia służby wojskowej..	6
Jakie mogą być przyczyny odroczenia służby wojskowej....	9
Wcześniejsze zwolnienie żołnierza z zasadniczej służby wojskowej.....	12
Prawne możliwości ubiegania się o służbę zastępczą	12
Gdzie można odbywać służbę zastępczą.....	13
Procedura ubiegania się o służbę zastępczą – komisja wojewódzka.....	13
Wniosek o skierowanie do służby zastępczej.....	14
Rozpatrywanie wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej.....	15
Odwołanie od decyzji komisji wojewódzkiej.....	16
Odbywanie służby zastępczej	17
Kierowanie do odbywania służby zastępczej.....	17
Status i uprawnienia poborowego odbywającego służbę zastępczą.....	18
Odroczenie odbywania służby zastępczej.....	22
Zawieszenie odbywania służby zastępczej.....	24
Zwolnienie z odbywania służby zastępczej.....	25
Przepisy karne w zakresie służby zastępczej	26
Jak zatrudnić poborowego służby zastępczej w stowarzyszeniu/ fundacji	27

I. WSTĘP

Podstawa prawna:

- *ustawa z dn. 28 listopada 2003 roku o służbie zastępczej (Dz. U. z 2003 r., Nr 223, poz. 2217 z późn. zm.),*
- *ustawa z dn. 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r., Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.).*

Powszechnemu obowiązkowi obrony podlegają mężczyźni, jeśli posiadają odpowiedni stan zdrowia. Jednak młodzi ludzie, których przekonania religijne lub wyznawane zasady stoją w sprzeczności ze służbą wojskową, mogą realizować ten obowiązek np. pomagając chorym w szpitalu, czy organizując lekcje angielskiego dla ubogich dzieci. Nosi to nazwę służby zastępczej. W opracowaniu piszemy o powszechnym obowiązku obrony, związanych z nim procedurach oraz uprawnieniach poborowego. Wyjaśniamy też jakie formalności związane są z ubieganiem się o przyznanie służby zastępczej, a następnie z jej pełnieniem. Podpowiadamy jak z pomocy poborowych służby zastępczej mogą korzystać organizacje pozarządowe.

Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie.

(Konstytucja RP, art. 85 ust. 3)

II. ZWOLNIENIA I ODROTCZENIA OBOWIĄZKU ODBYCIA SŁUŻBY WOJSKOWEJ

Obowiązek

Obowiązkowi odbycia służby wojskowej podlegają osoby, które posiadają odpowiedni stan zdrowia.

Istnieją następujące **kategorie** zdrowia:

- A – zdolny do czynnej służby wojskowej,
- B – czasowo niezdolny do czynnej służby wojskowej,
- D – niezdolny do służby wojskowej w czasie pokoju, oraz

E – trwale i całkowicie niezdolny do służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny.

O zdolności do pełnienia tejże służby decydują powiatowe komisje lekarskie. Od ich decyzji można odwołać się do wojewódzkich komisji lekarskich. Decyzje wydają na podstawie badania zdolności psychicznej i fizycznej danej osoby do odpowiedniego rodzaju służby wojskowej. W skład powiatowej komisji lekarskiej wchodzi 3 lekarzy (w tym chirurg i internista), sekretarz oraz 2 osoby średniego personelu medycznego (np. pielęgniarki). Należy zwracać uwagę na skład komisji, gdyż w uzasadnionych przypadkach niepełny jej skład może być podstawą do ewentualnego odwołania się od decyzji komisji. Poborowy ma obowiązek przedstawić komisji lekarskiej posiadaną dokumentację medyczną z badań przeprowadzonych w okresie roku przed dniem stawienia się do poboru.

Poborowych uznanych za czasowo niezdolnych do pełnienia służby wojskowej przenosi się do rezerwy w ciągu 18 miesięcy po dniu, gdy orzeczenie stwierdzające ich zdolność do służby wojskowej stało się ostateczne i nie zostali w tym czasie powołani do służby wojskowej.

Poborowych niepełnosprawnych:

- w stosunku do których orzeczono stałą albo długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym,
- całkowicie niezdolnych do pracy oraz niezdolnych do samodzielnej egzystencji lub uznanych za całkowicie niezdolnych do pracy,
- zaliczonych do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności albo o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,

można nie poddawać badaniom lekarskim, jeżeli przedstawią komisji lekarskiej wypis z treści orzeczenia stwierdzającego tę niezdolność lub niepełnosprawność, na podstawie którego można określić zdolność tych poborowych do czynnej służby wojskowej.

Wykaz chorób i ułomności uwzględnianych przy orzekaniu o zdolności do czynnej służby wojskowej zawiera *rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dn. 25 czerwca 2004 r. w sprawie orzekania o zdolności do czynnej służby wojskowej oraz trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U. z 2004 r., Nr 151 poz. 1595 z późn. zm.)*.

Ostateczne orzeczenie o zdolności do czynnej służby wojskowej może być w każdym czasie zmienione (zarówno przed powołaniem do służby wojskowej lub skierowaniem do służby zastępczej, jak i w jej trakcie) przez powiatową komisję lekarską z urzędu albo na wniosek poborowego lub wojskowego komendanta uzupełnień, jeżeli w stanie zdrowia poborowego nastąpiły istotne zmiany.

Poza brakiem odpowiedniej kategorii zdrowia, istnieją również sytuacje, w których dane osoby nie są powoływane do czynnej służby wojskowej. Powołania nie otrzymują:

- obywatele polscy, którzy na stałe zamieszkują za granicą (*więcej o tym przypadku piszemy w kolejnym podrozdziale*),
- absolwenci szkół oficerskich i szkół aspiranckich (chorążych) Policji, Straży Granicznej i Państwowej Straży Pożarnej, którzy bezpośrednio po zakończeniu studiów (nauki) podjęli służbę w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Policji, Straży Granicznej, Biurze Ochrony Rządu, Służbie Więziennej lub Państwowej Straży Pożarnej.

Obywatele polscy na stałe zamieszkujący za granicą, będący równocześnie obywatelami innego państwa nie podlegają w ogóle powszechnemu obowiązkowi obrony.

Poborowi wyjeżdżający za granicę

Obecnie bardzo wielu młodych ludzi podejmuje pracę zarobkową za granicą i część z nich zostaje tam na stałe. Zdarzają się przypadki, że niektórzy wciąż dostają wezwania do stawienia się w WKU. Poborowy przed wyjazdem powinien spełnić wojskowy obowiązek meldunkowy (*szczególty w kolejnym podrozdziale*), czyli zgłosić swój wyjazd za granicę (jak również przyjazd

z zagranicy) i wymeldować się z dotychczasowego miejsca zamieszkania. W razie, gdyby nie dopełnił tego obowiązku przed wyjazdem, wówczas wymeldować się można także np. za pośrednictwem rodziców, którym należy przesłać odpowiednie pełnomocnictwo. Informacje na temat meldunków można uzyskać w urzędach gmin/ miast. Po wymeldowaniu urząd miasta/ gminy informuje o tym właściwą WKU.

Jakie znaczenie ma meldunek i informacja o przebywaniu za granicą

W sytuacji gdy WKU zostaje poinformowane o wymeldowaniu poborowego nie przysyła na jego adres wezwań. Natomiast jeśli poborowy przebywający za granicą w dalszym ciągu jest zameldowany w Polsce i nie odbiera przysyłanych wezwań lub nie stawia się na wezwania, **wówczas WKU może poinformować Prokuraturę o popełnieniu przez poborowego przestępstwa niezgłaszania się na wezwanie** (wezwanie, które zostało dwukrotnie wysłane do adresata i nie zostało odebrane uznaje się za doręczone – *art. 44 kodeksu postępowania administracyjnego*). Prokuratura może w takiej sytuacji wszcząć poszukiwania poborowego.

UWAGA: Zatrzymanie poborowego na granicy z powodu uchylania się od służby wojskowej może nastąpić, gdy Prokuratura wszczęła poszukiwania poborowego. Nie jest wtedy możliwa sytuacja, że poborowemu zostaje wręczona karta powołania (czyli tzw. bilet) podczas wjazdu do Polski. Podlega on odpowiedzialności karnej.

Co to jest wojskowy obowiązek meldunkowy

Ustawa z dn. 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. z 2006 r., Nr 139, poz. 993 z późn. zm.) stanowi, że każda osoba wyjeżdżająca za granicę na okres dłuższy niż 3 miesiące jest zobowiązana do zgłoszenia tego wyjazdu, a także powrotu z tego wyjazdu, właściwemu ze względu na miejsce pobytu stałemu organowi gminy.

Obok obowiązku meldunkowego wynikającego z powyższej ustawy, istnieje również **wojskowy obowiązek meldunkowy**. Wojskowy obowiązek meldunkowy dotyczy m.in.:

- zameldowania się w miejscu pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące,
- zgłoszenia przedłużenia pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące,
- zgłoszenia wyjazdu za granicę na okres dłuższy niż dwa miesiące i powrotu z tego wyjazdu,
- wymeldowania się z miejsca pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad dwa miesiące.

Realizacja wojskowego obowiązku meldunkowego w podanych wyżej wypadkach polega na zgłoszeniu odnośnych informacji we właściwej komórce urzędu miasta/ gminy. Obowiązki temu podlegają:

- mężczyźni – począwszy od dnia 1 stycznia roku, w którym kończą 18 lat do dnia 31 grudnia roku, w którym kończą 50 lat. Obowiązek nie dotyczy mężczyzn, którzy zostali uznani za trwale niezdolnych do służby wojskowej,
- kobiety przeniesione do rezerwy począwszy od dnia przeniesienia do rezerwy do dnia 31 grudnia roku, w którym kończą 40 lat, a posiadające stopień wojskowy oficerski – 50 lat.

Wojskowy obowiązek meldunkowy uregulowany jest w przepisach ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP oraz w *rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 1 czerwca 2004 r. w sprawie wojskowego obowiązku meldunkowego, obowiązku powiadamiania wojskowego komendanta uzupełnień oraz uzyskiwania zezwolenia na wyjazd i pobyt za granicą (Dz. U. z 2004 r., Nr 140, poz. 1480 z późn. zm.)*.

Przeniesienie do rezerwy bez odbycia służby wojskowej

Istnieją sytuacje, kiedy dane osoby podlegają obowiązkowi służby wojskowej, jednakże są automatycznie przenoszone do rezerwy bez odbycia służby wojskowej, czy zastępczej.

Do rezerwy przenosi się poborowych, którzy zostali duchownymi lub członkami zakonów (po profesji wieczystej). Na tej podstawie na przykład nie służą w wojsku, ani nie odbywają służby zastępczej Świadkowie Jehowy, gdyż wszyscy mężczyźni należący do tego zgromadzenia uważani są za kapłanów.

Możliwość ta nie dotyczy jednak tych duchownych (wszystkich wyznań), którzy wybierani są na określoną kadencję, oraz duchownych lub członków zakonów kościołów i innych związków wyznaniowych, niemających osobowości prawnej.

Wiek

Obowiązek uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony trwa do ukończenia sześćdziesięciu lat życia (*art. 34 ustawy o powszechnym obowiązku obrony*). 3 stycznia 2006 r. nowelizacja ustawy o powszechnym obowiązku obrony i o służbie zastępczej zlikwidowała możliwość przeniesienia do rezerwy bez odbycia służby wojskowej na skutek osiągnięcia określonego wieku (24 lub 28 roku życia) przez poborowego. Obecnie istnieje zatem możliwość powołania do służby wojskowej poborowego w wieku np. 35 lat.

Na podstawie *art. 46 ustawy o powszechnym obowiązku obrony*, zasadą jest przenoszenie poborowych do rezerwy bez odbycia służby wojskowej, jeśli nie zostaną oni powołani do odbycia służby wojskowej w ciągu 18 miesięcy od:

- stawienia się do poboru,
- zakończenia okresu odroczenia (jeżeli było to odroczenie ze względu na pobieranie nauki, a nauka została przerwana; termin biegnie od momentu, gdy WKU dowiedziało się o tym fakcie – *o odroczeniach piszemy w kolejnym podrozdziale*),
- otrzymania przez WKU zawiadomienia o zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności lub zakończeniu obowiązywania środka karnego polegającego na pozbawieniu praw publicznych,
- powrotu z czasowego pobytu za granicą.

Poborowi, którzy w okresie 3 stycznia 2006 – 3 lipca 2006 podlegaliby przeniesieniu do rezerwy na podstawie zasad obowiązujących przed 3 stycznia 2006 – termin przeniesienia do rezerwy wobec nich przedłuża się z mocy prawa o okres 12 miesięcy.

W sytuacji, gdy dany poborowy spełnił obowiązek służby wojskowej w innym kraju, którego był jednocześnie obywatelem, wówczas jest przenoszony do rezerwy po udokumentowanym zawiadomieniu WKU o spełnieniu obowiązku służby wojskowej w innym kraju.

Do rezerwy przenosi się poborowych, którzy trzykrotnie korzystali z odroczenia ze względu na konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad wspólnie zamieszkałym członkiem rodziny.

Poborowi będący absolwentami szkół wyższych są przenoszeni do rezerwy jeżeli w ciągu 12 miesięcy od dnia dostarczenia do WKU zawiadomienia, że stali się absolwentami, nie zostaną powołani do przeszkolenia wojskowego dla absolwentów.

Poza tym Minister Obrony Narodowej może zarządzić (wydając rozporządzenie) przeniesienie części poborowych do rezerwy przed upływem okresu, w którym podlegają oni powołaniu. W roku 2007 sytuacja ta dotyczyła m.in. absolwentów uczelni wyższych (ale tylko tych, którzy rozpoczęli studia przed rokiem akademickim 2002/2003), osób bez wykształcenia podstawowego oraz osób, których najbliżsi krewni zginęli lub zostali uznani za inwalidów wojskowych podczas pełnienia służby wojskowej. Jednocześnie nie zostali przeniesieni do rezerwy jedyni żywiciele rodziny czy osoby skazane prawomocnym wyrokiem, co zdarzało się w latach poprzednich.

Jakie mogą być przyczyny odroczenia służby wojskowej

Na wniosek poborowego udziela się odroczenia (obowiązkowo) ze względu na:

1. **Wybór na posła** (na czas sprawowania mandatu) oraz ze względu na kandydowanie do Sejmu (na czas trwania kampanii wyborczej).
2. **Konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad zamieszkałym wspólnie z poborowym członkiem rodziny, który:**
 - nie ukończył szesnastego roku życia, lub
 - został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy i do samodzielnej egzystencji, albo
 - ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia.

Odroczenie jest przyznawane jeśli brak jest innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa, obowiązanego do sprawowania tej opieki, albo kiedy obowiązek sprawowania opieki wynika z prawomocnego orzeczenia sądu.

Odroczenie przysługuje na czas sprawowania opieki. Przyznaje się je nie więcej niż trzy razy, na czas określony we wniosku, nie dłuższy jednak niż 12 miesięcy. Po trzykrotnym skorzystaniu z tego odroczenia poborowy jest przenoszony do rezerwy. O konieczności sprawowania przez poborowego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny decyduje wójt lub burmistrz (prezydent miasta). Zasady wydawania takiej decyzji określone są w *rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 3 stycznia 2006 r. w sprawie orzekania o konieczności sprawowania przez poborowego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny (Dz. U. z 2006 r., Nr 17, poz. 129)*.

3. **Pobieranie nauki:** studenci, osoby pobierające naukę w zakładach kształcenia nauczycieli oraz alumni wyższych seminariów duchownych, osoby zakonne (po profesji czasowej), nowicjusze w zakonach albo słuchacze szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych, mających osobowość prawną, otrzymują odroczenie na czas pobierania nauki. Odroczenie przysługuje również ze względu na pobieranie nauki w szkole ponadgimnazjalnej

(każdej szkole powyżej gimnazjum nie będącej uczelnią wyższą), a do dnia 31 sierpnia 2008 r. także w szkole ponadpodstawowej. Jest też możliwe uzyskanie odroczenia ze względu na kształcenie mające na celu zdobycie kwalifikacji przydatnych w wojsku (na podstawie umowy zawartej z wojskowym komendantem uzupełnień, na czas tego kształcenia).

Odroczenia związane z pobieraniem nauki przysługują ze względu na naukę w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym i eksternistycznym. Przysługują one również studentom i uczniom odbywającym naukę za granicą. W tym wypadku, jeśli skierowanie lub rekrutacja nastąpiła przez uczelnię (szkołę) mającą siedzibę na terenie kraju, wówczas stosuje się normalny tryb doręczania wniosków i zaświadczeń (wystarczy zaświadczenie z dziekanatu lub sekretariatu, albo też indeks z zaliczonym poprzednim semestrem). Jeśli jednak rekrutacja miała miejsce za granicą, wówczas odpowiednie zaświadczenie składamy do konsulatu.

Od 3 stycznia 2006 r. zniknęła granica końca roku szkolnego, w którym poborowy kończy 27 rok życia, do czasu której można było korzystać z odroczenia ze względu na pobieranie nauki. Obecnie można pobierać naukę bezterminowo. Trzeba jednakże pamiętać, że zniknęła też granica końca roku kalendarzowego, w którym poborowy kończy 28 rok życia, po której poborowy, który nie odbył służby wojskowej był automatycznie przenoszony do rezerwy. Nawet absolwenci mający 29 lat i więcej mogą zostać wezwani do WKU celem powołania ich do służby wojskowej (pisaliśmy o tym w poprzednim podrozdziale).

Odroczenia dla absolwentów szkół wyższych

Wszystkie rodzaje odroczeń dotyczą również absolwentów szkół wyższych (*art. 93 ust. 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP*), a zatem przysługują im również obligatoryjne odroczenia ze względu na pobieranie nauki na drugim kierunku studiów, podjętym po zakończeniu lub w trakcie trwania kierunku pierwszego.

Oprócz tego odroczenie absolwentom przysługuje również wtedy, gdy bezpośrednio po ukończeniu studiów podjęli oni naukę na dziennych studiach doktoranckich. W takim przypadku poborowego powołuje się na przeszkolenie wojskowe nie później niż w ciągu dwunastu miesięcy od dnia uchylecia lub wygaśnięcia decyzji o odroczeniu.

Należy również pamiętać, iż według *art. 91 ustawy o powszechnym obowiązku obrony*, za absolwentów szkół wyższych uważa się poborowych, którzy złożyli egzaminy wymagane planem studiów, w tym egzamin dyplomowy, i uzyskali uprawnienia do otrzymania dyplomu. Tak więc samo uzyskanie absolutorium nie oznacza, że dany poborowy jest już absolwentem (o czym często zapewnia się w WKU) i tym samym nie podlega on jeszcze powołaniu do odbycia przeszkolenia wojskowego.

Poborowych będących absolwentami szkoły wyższej powołuje się do odbycia przeszkolenia wojskowego nie później niż w ciągu dwunastu miesięcy, licząc od dnia, w którym WKU otrzymało zawiadomienie, że stali się absolwentami szkół wyższych.

Odroczenie przyznawane uznaniowo

Chodzi o odroczenia udzielane ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne poborowego. W szczególności dotyczy to trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, która nie upoważnia do udzielenia poborowemu odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny albo z powodu konieczności załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej. Udziela się go tylko jeden raz na okres od trzech do dwunastu miesięcy. Pamiętajmy, że odroczenia tego wojskowy komendant uzupełnień udzielić może, ale nie musi, jeśli uzna, że nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego przyznanie.

Szczegółowe zasady udzielania odroczeń znajdują się w *rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 31 maja 2006 r. w sprawie udzielania odroczeń zasadniczej służby wojskowej (Dz. U. z 2006 r., Nr 118, poz. 800)*.

Wcześniejsze zwolnienie żołnierza z zasadniczej służby wojskowej

Istnieje możliwość zwolnienia żołnierza z odbywania zasadniczej służby wojskowej przed jej odbyciem. Dowódca jednostki zwalnia żołnierza w razie:

- 1) uznania go ze względu na stan zdrowia za czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej lub niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju albo za trwale i całkowicie niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny,
- 2) konieczności sprawowania przez niego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny (analogicznie jak przy uzyskiwaniu odroczenia z tego powodu),
- 3) wybrania go do Sejmu,
- 4) zarządzenia w stosunku do niego wykonania kary pozbawienia wolności.

III. PRAWNE MOŻLIWOŚCI UBIEGANIA SIĘ O SŁUŻBĘ ZASTĘPCZĄ

Na mocy ustawy o służbie zastępczej z 2003 r. odbywanie służby zastępczej uznaje się za spełnianie powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie służby wojskowej.

Służba zastępcza polega na wykonywaniu prac na rzecz (art. 2 ust. 2 ustawy):

- ochrony środowiska,
- ochrony przeciwpożarowej,
- ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej,
- opieki nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi,
- oraz na rzecz administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości.

Służba zastępcza trwa 18 miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych – 6 miesięcy.

Gdzie można odbywać służbę zastępczą

Służbę zastępczą odbywa się w:

- państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych (np. może to być dom pomocy społecznej, schronisko dla bezdomnych prowadzone przez gminę),
- publicznych zakładach opieki zdrowotnej,
- **organizacjach pożytku publicznego.**

Organizacje pożytku publicznego to stowarzyszenia, fundacje (i inne podmioty np. organizacje kościelne), które otrzymają taki status (o status organizacji pożytku publicznego mogą ubiegać się organizacje od 1 stycznia 2004 r. – więcej informacji na ten temat można znaleźć w portalu www.ngo.pl – w serwisie: www.prawo.ngo.pl oraz www.pozytek.ngo.pl).

Skierowanie do odbycia służby zastępczej w organizacji pożytku publicznego, którą jest jednostka organizacyjna kościoła lub związku wyznaniowego, mająca osobowość prawną, następuje wyłącznie za zgodą poborowego.

Procedura ubiegania się o służbę zastępczą – komisja wojewódzka

Orzeczenie o przeznaczeniu do służby zastępczej wydaje komisja wojewódzka do spraw służby zastępczej (dalej: *komisja wojewódzka*). W skład komisji wojewódzkiej wchodzi przewodniczący komisji wojewódzkiej oraz członkowie komisji wojewódzkiej, w liczbie 5 osób (ewentualne braki w składzie komisji mogą być podstawą odwołania się od jej decyzji).

Orzeczenia komisji wojewódzkiej zapadają w obecności co najmniej 3 osób z jej składu. Co najmniej 2 osoby ze składu komisji wojewódzkiej muszą wykazać się dokumentami potwierdzającymi posiadanie wiedzy w zakresie religioznawstwa lub etyki. Będą oni rozstrzygać, czy doktryna etyczna, moralna, wyznawana przez danego poborowego, jest doktryną, która upoważnia komisję do przyznania mu prawa do odbycia służby zastępczej.

Wniosek o skierowanie do służby zastępczej

Poborowy, który został przeznaczony do odbycia zasadniczej służby wojskowej albo przeszkolenia wojskowego, może złożyć wniosek o przeznaczenie go do służby zastępczej.

Wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej poborowy składa na piśmie do właściwej komisji wojewódzkiej, za pośrednictwem wojskowego komendanta uzupełnień, najpóźniej w dniu doręczenia mu karty powołania do odbycia służby wojskowej.

Wniosek, ten powinien w szczególności zawierać:

- oświadczenie o wyznawanych przekonaniach religijnych oraz wskazanie w wyznawanej doktrynie religijnej podstawy wykluczającej możliwość odbywania służby wojskowej, a także wykazanie rzeczywistych związków z wyznawaną doktryną religijną,
- wskazanie wyznawanych zasad moralnych, które pozostają w sprzeczności z obowiązkami żołnierza odbywającego służbę wojskową.

Należy pamiętać, że jedynie dwa wyżej wymienione motywy (przekonania religijne oraz zasady moralne) są uznane za podstawę uzyskania służby zastępczej. Podstawy takiej nie stanowią np. przekonania polityczne, niechęć poddawania się dyscyplinie.

Wniosek najlepiej jest złożyć osobiście – wówczas bierzemy ze sobą egzemplarz, który składamy w WKU oraz kopię. Podczas składania wniosku należy poprosić o złożenie pieczęci z datą i podpisem na kopii – będzie to dowód złożenia wniosku, który należy zachować. Wniosek można również przesłać listem poleconym. W takim wypadku należy zachować dowód nadania listu.

Należy pamiętać o tym, że nie istnieją żadne określone kategorie poborowych, którym wyłącznie przysługuje służba zastępcza (np. Świadkom Jehowy) – złożenie takiego wniosku jest prawem każdego poborowego.

Poborowy, który złożył wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej, do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia tego wniosku nie może być powołany do służby wojskowej.

Przykładowy wzór wniosku o skierowanie do służby zastępczej znajduje się na końcu opracowania.

Do wniosku dobrze jest dołączyć różne załączniki potwierdzające nasze motywacje, np. zaświadczenie organizacji pacyfistycznej o tym, że jest się jej członkiem, wycinki prasowe poświadczające udział w akcjach pacyfistycznych itp.

Rozpatrywanie wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej

Wojskowy komendant uzupełnień przesyła wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej do komisji wojewódzkiej w terminie 3 dni od dnia jego złożenia przez poborowego. Komisja wojewódzka wydaje orzeczenie w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku.

Wniosek poborowego rozpatruje komisja wojewódzka w obecności poborowego, w terminie i w miejscu określonych przez przewodniczącego komisji wojewódzkiej.

Jeżeli poborowy nie stawi się bez usprawiedliwionej przyczyny na posiedzenie komisji wojewódzkiej oraz nie zawiadomi jej w terminie 7 dni od dnia, w którym miał być rozpatrzony wniosek, o przyczynie nieobecności, rozpoznanie wniosku poborowego o przeznaczenie do służby zastępczej następuje na kolejnym posiedzeniu komisji wojewódzkiej zwołanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia, w którym był wyznaczony pierwszy termin rozpatrzenia tego wniosku.

Jeśli poborowy nie zgłosi się po raz kolejny wówczas komisja wojewódzka rozpoznaje wniosek poborowego również przy braku jego obecności (jednakże w takim wypadku trudno liczyć na pozytywną decyzję komisji). Orzeczenie komisji wojewódzkiej wraz z uzasadnieniem doręcza się poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień.

Rozpoznanie wniosku przez komisję, obecność poborowego i jego argumentacja przedstawiona osobiście komisji jest najważniejszym momentem w trakcie ubiegania się o służbę zastępczą – często decyduje o uzyskaniu lub nieuzyskaniu służby zastępczej (*przeznaczeniu lub nieprzeznaczeniu do odbywania służby zastępczej*). Warto więc dobrze przygotować się do spotkania z komisją.

Odwołanie od decyzji komisji wojewódzkiej

Poborowemu i wojskowemu komendantowi uzupełnień w terminie 14 dni od dnia otrzymania orzeczenia komisji wojewódzkiej przysługuje odwołanie do wyższej instancji – do komisji do spraw służby zastępczej. Komisję tę powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw pracy.

Odwołanie nie wymaga żadnego uzasadnienia, nie ma też żadnych specjalnych wymogów formalnych, które musi ono spełnić. Wystarczy, że w odwołaniu poborowy zaznaczy, że nie jest zadowolony z decyzji organu I instancji. Oczywiście, w odwołaniu można również podać jakiego konkretnie uchybienia dopuściła się komisja wojewódzka i zawnioskować o konkretne rozstrzygnięcie (np. o uchylenie zaskarżonej decyzji). Do uchybień takich należą m.in. brak wymaganego składu komisji, niedopuszczenie przez komisję do pełnego wypowiedzenia się przez poborowego lub niewzięcie pod uwagę wszystkich argumentów podanych przez poborowego, a także brak pełnego uzasadnienia przez komisję jej orzeczenia (np. gdy w uzasadnieniu komisja ogólnikowo napisała, że poborowy nie przekonał jej co do swoich poglądów).

Od decyzji komisji do spraw służby zastępczej przysługuje odwołanie do wojewódzkiego sądu administracyjnego. Zasady składania skarg do wojewódzkich sądów administracyjnych omówione zostały w opracowaniu z serii „Poznaj Swoje Prawa” pt. „Obywatel w urzędzie”. Adresy wojewódzkich sądów administracyjnych można znaleźć na stronie Naczelnego Sądu Administracyjnego, pod adresem <http://www.nsa.gov.pl>.

Poborowy, którego wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej został rozstrzygnięty negatywnie ostatecznym orzeczeniem, może wystąpić z kolejnym wnioskiem w tej sprawie nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się tego orzeczenia. Wniosek skierowany do komisji wojewódzkiej przed upływem tego terminu nie jest rozpoznawany.

IV. ODBYWANIE SŁUŻBY ZASTĘPCZEJ

Kierowanie do odbywania służby zastępczej

Marszałek województwa wydaje poborowemu (który został *przeznaczony do odbywania służby zastępczej*) kartę skierowania do odbycia służby zastępczej i kieruje go do odbycia służby zastępczej. W miarę możliwości poborowy powinien zostać skierowany do pracodawcy mającego siedzibę w pobliżu miejsca pobytu stałego albo czasowego (tego poborowego).

Dotychczas często zdarzała się sytuacja, że poborowy nie był od razu kierowany do konkretnego pracodawcy (ze względu na brak miejsc pracy) i musiał oczekiwać na przydział. Często zdarzały się również przypadki, gdy dany poborowy był przenoszony do rezerwy bez odbycia służby zastępczej. Obecnie, na podstawie nowych zasad (*art. 46 ust. 3 pkt. 2 ustawy o powszechnym obowiązku obrony*), **poborowi, którzy złożyli wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej są przenoszeni do rezerwy bez odbycia tej służby, jeśli w ciągu 36 miesięcy (lub 18 miesięcy, jeśli poborowy jest absolwentem uczelni wyższej) nie zostaną skierowani do jej odbywania u konkretnego podmiotu.**

„Upatrzony” pracodawca

Istnieje możliwość uzyskania skierowania do odbywania służby zastępczej u konkretnego, wybranego podmiotu. W tym celu poborowy powinien uzyskać zaświadczenie od tego podmiotu, że podmiot ten jest zainteresowany przyjęciem poborowego do odbywania służby zastępczej. Zaświadczenie to powinien przedstawić w wojewódzkim urzędzie pracy. WUP nie ma obowiązku pozytywnie rozpatrzyć naszej prośby, ale w praktyce takie wnioski są

załatwiane na korzyść poborowego. **Pamiętać należy o wcześniejszym sprawdzeniu, czy dany podmiot ma możliwość przyjmowania poborowych** (na temat uzyskania możliwości przyjmowania poborowych przez organizacje pożytku publicznego patrz rozdział: „*Jak zatrudnić poborowego służby zastępczej w stowarzyszeniu / fundacji*”).

Status i uprawnienia poborowego odbywającego służbę zastępczą

Dniem rozpoczęcia odbywania służby zastępczej przez poborowego jest dzień, w którym stawił się on do odbycia tej służby.

Poborowy odbywający służbę zastępczą nie pozostaje w stosunku pracy z podmiotem, do którego został skierowany w celu odbycia służby.

Do poborowych odbywających służbę zastępczą stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu pracy o:

- obowiązkach pracodawcy,
- obowiązkach pracownika,
- nagrodach i wyróżnieniach,
- karach za naruszenie porządku i dyscypliny pracy,
- ochronie wynagrodzenia za pracę,
- odpowiedzialności materialnej pracownika,
- świadczeniach przysługujących w okresie czasowej niezdolności do pracy,
- czasie pracy,
- bezpieczeństwie i higienie pracy.

Poborowy odbywający służbę zastępczą nie może pełnić funkcji kierowniczej.

Poborowi służby zastępczej są uprawnieni do ulgi 78% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych oraz autobusowego w komunikacji zwykłej i przyspieszonej, na podstawie biletów jednorazowych (*art. 2 ust. 6 ustawy z dn. 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego; tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r., Nr 175, poz. 1440 z późn. zm.*). Uprawnienie dotyczy przejazdu 2. klasą.

Podmiot zatrudniający poborowego (pracodawca) jest obowiązany zapewnić mu na czas odbywania służby zastępczej:

- bezpłatne zakwaterowanie, jeżeli czas dojazdu najtańszym środkiem publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego, przewidziany w rozkładzie jazdy, łącznie z przesiadkami, przekracza w obie strony 2 godziny;
- odzież i obuwie robocze oraz środki ochrony indywidualnej, dostarczane na zasadach określonych przez Kodeks pracy;
- możliwość korzystania z urządzeń socjalnych, na zasadach określonych dla „zwykłych” pracowników zatrudnionych przez danego pracodawcę;
- posiłki profilaktyczne i napoje, przyznawane na zasadach określonych przez Kodeks pracy, oraz inne posiłki, jeżeli poborowy odbywa służbę na stanowisku pracy, na którym pracownikom danego podmiotu przysługują takie posiłki;
- bilety na codzienny dojazd z miejsca pobytu stałego albo czasowego do miejsca pełnienia służby i z powrotem, z wyjątkiem przypadków, gdy bezpłatny przejazd zapewnia podmiot we własnym zakresie;
- przejazd najtańszym środkiem publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego po zakończeniu odbywania służby zastępczej do miejsca jego pobytu stałego albo czasowego trwającego ponad 2 miesiące.

Poza tym, podmiot wypłaca poborowemu świadczenie pieniężne w kwocie 640 zł brutto miesięcznie; marszałek województwa zwraca ten koszt pracodawcom zatrudniającym poborowych, przez co ponoszą oni niewielkie obciążenia z tytułu zatrudnienia poborowego.

Poborowy skierowany do odbycia służby zastępczej ma jeszcze inne szczególne uprawnienia:

- w okresie między dniem doręczenia poborowemu karty skierowania do odbywania służby zastępczej a dniem zakończenia odbywania służby zastępczej, pracodawca, u którego poborowy był zatrudniony w dniu skierowania do odbycia służby zastępczej, nie może wypowiedzieć ani rozwiązać z poborowym stosunku pracy;

- jeżeli okres dokonanego przez pracodawcę lub przez poborowego wypowiedzenia stosunku pracy upływa po dniu doręczenia mu karty skierowania, wypowiedzenie staje się bezskuteczne. W tym przypadku rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić tylko na żądanie poborowego;
- podobnie jest w przypadku gdy była to umowa o pracę zawartych na okres próbny – w razie upływu okresu próbnego po powołaniu poborowego do odbycia służby zastępczej umowę o pracę uważa się za zawartą na czas nieokreślony; jednakże umowa o pracę zawarta na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy ulega rozwiązaniu z upływem terminu określonego w umowie;
- poborowemu, który w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu skierowania do odbycia służby zastępczej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy;
- poborowemu, który w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej podjął pracę po raz pierwszy lub u innego pracodawcy niż ten, u którego był zatrudniony w dniu skierowania do tej służby, czas odbywania służby zastępczej wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom zatrudnionym u tego pracodawcy, u którego podjął pracę;
- poborowemu, który podjął pracę po upływie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą tylko uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej, a także uprawnienia emerytalno-rentowe;
- pracodawca, u którego był zatrudniony poborowy w dniu skierowania do odbycia służby zastępczej, jest obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz wynagrodzenia, jeżeli w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby poborowy zgłosił się do tego

pracodawcy w celu podjęcia pracy; niezachowanie tego terminu powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że nastąpiło ono z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy;

- jeżeli pracownik uzyskał podczas odbywania służby zastępczej inne lub wyższe niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, pracodawca może, na jego wniosek, zatrudnić go na stanowisku, które odpowiada nabytym kwalifikacjom;
- poborowym odbywającym służbę zastępczą, na ich wniosek, pokrywane są należności i opłaty mieszkaniowe (*rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 18 września 2001 r. w sprawie szczególnych zasad i trybu pokrywania należności i opłat mieszkaniowych osobom spełniającym powszechny obowiązek obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz członkom ich rodzin, Dz. U. z 2001 r., Nr 116, poz. 1238 z późn. zm.*). To uprawnienie przysługuje poborowym uznanym za posiadających na wyłącznym utrzymaniu członków rodziny oraz poborowym samotnym.

W razie śmierci poborowego odbywającego służbę zastępczą członkom jego rodziny przysługuje, wypłacana przez podmiot, odprawa pośmiertna na zasadach przewidzianych w Kodeksie pracy.

Urlopy przysługujące poborowemu

Poborowemu odbywającemu służbę zastępczą przysługuje urlop wypoczynkowy w wymiarze 9 dni kalendarzowych w pierwszym roku służby zastępczej i 11 dni kalendarzowych w drugim roku tej służby, a poborowemu, który jest absolwentem szkoły wyższej – w wymiarze 9 dni kalendarzowych. Urlopu wypoczynkowego udziela się po odbyciu przez poborowego co najmniej 6 miesięcy służby, a poborowemu absolwentowi szkoły wyższej po odbyciu 3 miesięcy. Jeżeli poborowy nie wykorzystał urlopu wypoczynkowego w całości albo w części z powodu czasowej niezdolności do pracy wskutek choroby, podmiot udziela niewykorzystany urlop w terminie późniejszym, ustalonym z poborowym. Za niewykorzystany urlop wypoczynkowy przysługuje ekwiwalent pieniężny, wypłacany ze środków własnych podmiotu, w wysokości 1/30 świadczenia pieniężnego (opisanego

wcześniej) za każdy dzień niewykorzystanego urlopu. Poborowemu przysługuje też urlop z tytułu honorowego krwiodawstwa w wymiarze jednego dnia za każde oddane 200 ml krwi.

Zwolnienia od pracy przysługujące poborowemu

Poborowemu odbywającemu służbę zastępczą przysługuje zwolnienie od pracy:

- w celu wykonania okresowych badań lekarskich i szczepień ochronnych,
- w celu osobistego stawienia się na wezwanie przed organem administracji publicznej, organem wymiaru sprawiedliwości albo organem ścigania karnego,
- w razie ślubu poborowego lub urodzenia się jego dziecka albo zgonu i pogrzebu małżonka poborowego lub dziecka, ojca, matki, ojczyma lub macochy poborowego – w wymiarze 2 dni,
- w razie zgonu i pogrzebu jego siostry, brata, teściowej, teścia, babki, dziadka, a także innej osoby pozostającej na utrzymaniu poborowego lub pod jego bezpośrednią opieką – w wymiarze jednego dnia.

Marszałek województwa kontroluje podmioty, czyli pracodawców korzystających z pracy poborowych służby zastępczej, w zakresie przebiegu tej służby. W sytuacji, gdyby pracodawca, uniemożliwił skorzystanie z opisanych powyżej uprawnień poborowego lub też dochodziło do innych nieprawidłowości (np. zatrudnianie na innym stanowisku niż zostało to określone w umowie pomiędzy marszałkiem a podmiotem) – wówczas należy skontaktować się z właściwą komórką wojewódzkiego urzędu pracy.

Odroczenie odbywania służby zastępczej

Marszałek województwa odracza poborowemu, na jego wniosek, odbycie służby zastępczej ze względu na:

- 1) wybór na posła – na czas pełnienia mandatu;
- 2) kandydowanie do Sejmu – na czas trwania kampanii wyborczej;
- 3) konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nim zamieszkałym, który:

- nie ukończył 16 roku życia,
- został uznany za stale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym,
- został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy oraz samodzielnej egzystencji,
- został zaliczony do znacznego stopnia niepełnosprawności lub ukończył 75 rok życia.

Odroczenie to przyznaje się jeżeli nie ma innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa obowiązane do sprawowania tej opieki, albo kiedy obowiązek sprawowania opieki wynika z prawomocnego orzeczenia sądu. Odroczenie przyznawane jest na czas sprawowania opieki. Czas ten każdorazowo określany jest we wniosku (tzn. o odroczenie można ubiegać się wielokrotnie) – nie może być jednak dłuższy niż 12 miesięcy.

- 4) pobieranie nauki w szkole wyższej, jeżeli poborowy jest studentem, albo pobieranie nauki w zakładzie kształcenia nauczycieli – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy 27 rok życia;
- 5) pobieranie nauki w szkole ponadgimnazjalnej, a do dnia 31 sierpnia 2008 r. także w szkole ponadpodstawowej – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy 23 rok życia;
- 6) odroczenia odbycia służby zastępczej ze względu na pobieranie nauki udziela się także poborowym będącym alumnami wyższych seminariów duchownych, osobami zakonnymi (po profesji czasowej), nowicjuszami w zakonach albo słuchaczami szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych mających osobowość prawną – na czas pobierania tej nauki.

Odroczenia odbycia służby zastępczej można udzielić również ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne poborowego, a w szczególności związane z zaistnieniem trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, które nie stanowią podstawy do udzielenia poborowemu odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny, albo z powodu konieczności

załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej. Odroczenia, tego udziela się tylko jeden raz, w wymiarze od 3 do 12 miesięcy. Odroczenia tego nie udziela się, jeżeli spowodowałyby to nieodbycie służby zastępczej.

Od decyzji marszałka województwa wydanej w sprawie odroczenia odbycia służby zastępczej przysługuje poborowemu odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego.

Zawieszenie odbywania służby zastępczej

Poborowemu, na jego wniosek lub na wniosek marszałka województwa albo podmiotu (czyli instytucji, która ma zatrudnić poborowego), można zawiesić odbywanie służby zastępczej. Zawieszenie odbywania służby zastępczej może nastąpić w razie:

- rozwiązania umowy o wykonywanie pracy przez poborowego skierowanego do odbycia służby zastępczej z przyczyn leżących po stronie podmiotu zatrudniającego poborowego, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania poborowego do odbycia służby zastępczej do innego podmiotu;
- zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności albo kary aresztu, wykonania kary ograniczenia wolności albo tymczasowego aresztowania poborowego;
- złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez poborowego;
- niezdolności poborowego do odbywania służby zastępczej z powodu choroby;
- stwierdzenia u poborowego odbywającego służbę zastępczą przeciwwskazań do wykonywania pracy określonego rodzaju, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania poborowego do odbycia służby zastępczej na innym stanowisku pracy albo do innego podmiotu;
- niezapewnienia przez podmiot poborowemu odbywającemu służbę zastępczą bezpłatnego zakwaterowania, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania poborowego do odbywania służby zastępczej do innego podmiotu;

- zaistnienia ważnych spraw rodzinnych u poborowego, które nie kwalifikują go do uznania za osobę konieczną do sprawowania opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nim zamieszkałym, albo spraw osobistych w szczególności związanych z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego, albo innej działalności gospodarczej.

O zawieszeniu odbywania służby zastępczej decyduje minister właściwy do spraw pracy. Zawieszenie odbywania służby zastępczej nie może spowodować nieodbycia tej służby przez poborowego, chyba że w okresie zawieszenia poborowy przekroczył granicę wieku z tytułu której podlega przeniesieniu do rezerwy (czyli 60 lat). Okresu zawieszenia odbywania służby zastępczej nie wlicza się do czasu trwania tej służby. Poborowego kieruje się do odbycia pozostałego okresu służby po ustaniu przyczyn, które uzasadniały jej zawieszenie.

Zwolnienie z odbywania służby zastępczej

Poborowego zwalnia się z odbywania służby zastępczej po jej odbyciu, czyli:

- po 18 miesiącach,
- po 6 miesiącach (dotyczy absolwentów szkół wyższych).

Ponadto istnieją możliwości wcześniejszego zwolnienia ze służby zastępczej. Marszałek województwa zwalnia poborowego ze służby zastępczej przed jej odbyciem w razie:

- uznania go przez wojskową komisję lekarską za trwale albo czasowo niezdolnego do służby wojskowej,
- konieczności sprawowania przez niego bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny.

Minister właściwy do spraw pracy może, na udokumentowany wniosek poborowego odbywającego służbę zastępczą (uzasadniony ważnymi sprawami rodzinnymi, które nie kwalifikują go do uznania za osobę konieczną do sprawowania opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nim zamieszkałym, albo sprawami osobistymi w szczególności związanymi z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarst-

wa rolnego, albo innej działalności gospodarczej), zwolnić go z odbywania pozostałego okresu tej służby. Poborowy zwolniony w tym trybie jest przenoszony do rezerwy.

Po odbyciu służby zastępczej dłuższej niż 12 miesięcy poborowemu, który jest bezrobotnym przysługuje zasiłek dla bezrobotnych.

V. PRZEPISY KARNE W ZAKRESIE SŁUŻBY ZASTĘPCZEJ

Podstawa prawna:

→ *ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)*

Kto nie zgłasza się do odbywania służby zastępującej służbę wojskową w określonym terminie i miejscu, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności (*art. 144 §3*).

Kto, odbywając służbę zastępującą służbę wojskową:

- 1) odmawia pełnienia tej służby, złośliwie lub upornie odmawia wykonania obowiązku wynikającego z tej służby albo polecenia w sprawach służbowych,
- 2) w celu częściowego lub zupełnego uchylecia się od tej służby albo wykonania obowiązku wynikającego z tej służby:
 - a) powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego skutek określony w art. 156 §1 KK (ciężki uszczerbek na zdrowiu) lub art. 157 §1 KK (naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia inne niż ciężki uszczerbek na zdrowiu),
 - b) używa podstępów dla wprowadzenia w błąd przełożonego,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (*art. 145 §1*).

Tej samej karze podlega, kto, pełniąc służbę zastępczą, samowolnie opuszcza wyznaczone miejsce wykonywania obowiązków służbowych lub samowolnie poza nim pozostaje (*art. 145 §2*).

Jeżeli sprawca czynu zabronionego określonego w art. 145 §2 opuszcza, w celu trwałego uchylecia się od tej służby, wyznaczone miejsce wykonywania obowiązków służbowych albo w takim celu poza nimi pozostaje, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (*art. 145 §3*).

Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 145 §2 i 3 dobrowolnie powrócił, a jego nieobecność trwała nie dłużej niż 14 dni, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (*art. 146*).

W stosunku do sprawców powyższych przestępstw, którzy w chwili czynu byli niezdolni do pełnienia służby wojskowej, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (*art. 147*).

VI. JAK ZATRUDNIĆ POBOROWEGO SŁUŻBY ZASTĘPCZEJ W STOWARZYSZENIU/ FUNDACJI

Jednym z uprawnień organizacji pozarządowych, które mają status organizacji pożytku publicznego, jest możliwość zatrudniania poborowych skierowanych do odbycia służby zastępczej. Organizacje zyskują w ten sposób dofinansowanego pracownika (świadczące pieniądze, które otrzymuje poborowy finansuje marszałek województwa). Poborowi służby zastępczej nie trafiają do wojska, ponieważ powołują się na względy religijne lub wyznawane zasady moralne. Można sądzić, że te same zasady czynią z nich dobrych pracowników, pomocnych np. w niesieniu wsparcia osobom niepełnosprawnym, chorym i innym potrzebującym, czy autentycznie zaangażowanych w ochronę środowiska.

Podmiot – czyli jak uzyskać możliwość zatrudniania poborowych

Aby uzyskać możliwość zatrudniania poborowych skierowanych do służby zastępczej, zainteresowana organizacja pożytku musi złożyć do ministra właściwego do spraw pracy udokumentowany wniosek o wyrażenie zgody na odbywanie u niej służby zastępczej. Obecnie właściwym ministrem jest

Minister Pracy i Polityki Społecznej – Departament do Spraw Obronnych i Ochrony Informacji Niejawnych.

Wzór wniosku o wyrażenie zgody na odbywanie służby zastępczej zawiera rozporządzenie *Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 28 stycznia 2004 r. w sprawie wzoru wniosku o wyrażenie zgody na odbywanie służby zastępczej oraz dokumentów, jakie mają być dołączone do tego wniosku (Dz. U. z 2004 r., Nr 20, poz. 179)*. Zgodnie z rozporządzeniem do wniosku należy dołączyć:

- kopię wpisu podmiotu, o którym mowa w art. 2 ust. 3 *ustawy o służbie zastępczej*, do odpowiedniego rejestru (dla organizacji pożytku publicznego będzie to wyciąg z KRS),
- statut – w razie gdy podmiot jest stowarzyszeniem albo fundacją,
- oświadczenie organu podmiotu, że wobec podmiotu nie jest prowadzone postępowanie karne lub w sprawie o przestępstwo skarbowe.

Minister bada, czy dany podmiot spełnia warunki pozwalające mu na zatrudnianie poborowych tzn. czy prowadzi działalność w jednej z dziedzin określonej w art. 2 ust. 2 *ustawy o służbie zastępczej*. Chodzi tu m.in. o:

- ochronę środowiska, ochronę przeciwpożarową i ochronę zdrowia,
- pomoc społeczną,
- opiekę nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi.

O wydanej decyzji minister zawiadamia właściwego marszałka województwa. Pamiętajmy, że to właśnie marszałek będzie kierował poborowych do pracy w organizacji. Minister prowadzi wykaz podmiotów, które uzyskały zgodę na odbywanie u nich służby zastępczej przez poborowych.

Po wydaniu decyzji przez ministra podmiot jest obowiązany informować ministra o każdej zmianie stanu faktycznego lub prawnego, mającej wpływ na odbywanie u niego służby zastępczej. Minister właściwy do spraw pracy, cofa zgodę udzieloną podmiotowi na odbywanie u niego służby zastępczej, jeżeli podmiot:

- zaprzestał wykonywania prac na rzecz: ochrony środowiska, ochrony przeciwpożarowej, admini-

stracji publicznej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wymiaru sprawiedliwości, opieki nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi,
→ przestał być państwową albo samorządową jednostką organizacyjną, publicznym zakładem opieki zdrowotnej lub organizacją pożytku publicznego.

Organizacja, która uzyskała zgodę na odbywanie u niej służby zastępczej przez poborowych, może wystąpić do marszałka województwa z ofertą przyjęcia konkretnej liczby poborowych na określone stanowiska pracy. Jeżeli znajdują się poborowi, którzy zostali przeznaczeni do służby zastępczej, wówczas marszałek województwa zawiera z podmiotem umowę o wykonywanie pracy przez poborowego. Skierowanie do odbycia służby zastępczej w organizacji pożytku publicznego, która jest jednostką organizacyjną kościoła lub związku wyznaniowego mającą osobowość prawną następuje wyłącznie za zgodą poborowego.

Poborowy ma możliwość uzyskania skierowania do odbywania służby zastępczej w konkretnej, wybranej organizacji. W tym celu powinien uzyskać zaświadczenie od tej organizacji, że jest ona zainteresowana przyjęciem go do odbywania służby zastępczej (oczywiście organizacja musi uzyskać wcześniej opisane powyżej pozwolenie na zatrudnianie poborowych). Uzyskane zaświadczenie poborowy powinien przedstawić w wojewódzkim urzędzie pracy. WUP nie ma obowiązku pozytywnie rozpatrzyć naszej prośby, ale w praktyce takie wnioski są załatwiane na korzyść poborowego. O uzyskiwaniu przez poborowych skierowania do „upatrzonego” pracodawcy pisaliśmy już wcześniej w części „*Odbywanie służby zastępczej*”.

Obowiązki pracodawców

Organizacje przyjmujące do pracy poborowych muszą pamiętać, że uprawnieni są oni do określonych świadczeń. Świadczenia te wynikają zarówno z *Kodeksu pracy*, jak i z *ustawy o służbie zastępczej*. Świadczenia dla poborowego, które stają się obowiązkiem pracodawcy, opisane zostały w części „*Odbywanie służby zastępczej*” – w podrozdziale „*Status i uprawnienia poborowego odbywającego służbę zastępczą*”.

**PRZYKŁADOWY WZÓR WNIOSKU
O SKIEROWANIE DO SŁUŻBY ZASTĘPCZEJ**

Lublin, 2004-07-15

Piotr Ginalski
ul. Rybna 15/23
20-300 Krężnica

Do: Komisja wojewódzka do spraw służby zastępczej
ul. Piłsudskiego 16/7, 20-540 Lublin

Wojskowa Komenda Uzupełnień
ul. Głęboka 8, 20-612 Lublin

Na podstawie art. 85 ustęp 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. oraz art. 11 ustawy o służbie zastępczej z 2003 r. zwracam się z wnioskiem o przeznaczenie mnie do służby zastępczej.

**UWAGA: PONIŻEJ PODANE SĄ
PRZYKŁADOWE MOTYWACJE, ALE
OCZYWIŚCIE NALEŻY WPISAĆ WŁASNE.**

Wyznawane przeze mnie i odzwierciedlone w moim postępowaniu zasady moralne nie pozwalają mi na pełnienie służby wojskowej...

Jako pacyfista, osoba kierująca się w swoim życiu zasadami niestosowania przemocy i poszanowania każdego człowieka, uważam, że przemoc nie może być we współczesnym świecie metodą rozwiązywania konfliktów, gdyż prowadzi ona do cierpienia i śmierci tysięcy istnień ludzkich oraz potężnych zniszczeń, tak jak to np. miało miejsce podczas konfliktu w b. Jugosławii...

Tym samym, odmawiając pełnienia zasadniczej służby wojskowej, nie chcę się przyczyniać do takiego stanu rzeczy...

Sumienie nie pozwala mi na dokonywanie takich czynności jak uczenie się strzelania czy celowania do tarczy z wizerunkiem człowieka co ma na celu nauczenie się sposobów zabijania...

Uważam, że jedynie pokojowe rozstrzygnięcie konfliktów, tolerancja dla innych poglądów i wzajemne zrozumienie mają sens i są dobrą alternatywą dla świata pełnego nienawiści i wojen...

Chciałbym jednocześnie dodać, że wniosek mój nie ma na celu uchylecia się od obowiązku na rzecz społeczeństwa, a jedynie chęć jego spełnienia w formie zgodnej z moimi poglądami. Zatem zgłaszam gotowość odbycia służby zastępczej zgodnie z przydziałem.

Piotr Ginalski

NGO:SPRAWNI

Ogólnopolska kampania informacyjno-promocyjna w ramach projektu ngo:sprawni skierowana jest do organizacji pozarządowych, które:

- chcą inwestować w pracowników, a jednocześnie aktywnie uczestniczyć w wyrównaniu szans osób dyskryminowanych na rynku pracy,
- chcą zerwać ze stereotypem mówiącym, że działania społeczne opierają się wyłącznie na pracy wolontarystycznej,
- szukają szansy na rozwój i profesjonalizują swoje działania.

Adresatem kampanii są także same osoby niepełnosprawne oraz instytucje wpływające na lokalną politykę zatrudnienia.

Organizacje mogą być pracodawcą dla osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne mogą być pełnosprawnymi pracownikami organizacji.

Więcej o projekcie ngo:sprawni w serwisie <http://pomocspoleczna.ngo.pl>

Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.